

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ, ЯК ОБ'ЄКТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Прокопченко С. В.

ВСТУП

Військовий стан є складною ситуацією для будь-якої країни, яка може виникнути з різних причин, таких як зовнішні загрози, внутрішні конфлікти або інші фактори. У таких умовах державні підприємства зазнають значних труднощів у забезпеченні стабільної економічної діяльності через обмеження, що накладаються на них.

Умови військового стану можуть призвести до різкого зменшення обсягів виробництва та збуту продукції державних підприємств через введення режиму надзвичайного стану та обмеження на переміщення товарів і послуг. Також може збільшитися ризик для робочої сили, що може вплинути на ефективність виробництва та загальну продуктивність підприємств.

Під час військового стану може бути важливою стратегією розширення асортименту продукції, щоб зменшити залежність від обмежених ринків.

Оптимізація використання ресурсів, зменшення витрат та ефективне управління запасами можуть допомогти зберегти фінансові ресурси підприємства. В умовах військового стану може бути необхідним знаходити нові ринки збуту для компенсації втрат на внутрішньому ринку.

Держава відіграє ключову роль у підтримці економіки державних підприємств під час військового стану, забезпечуючи необхідні ресурси, фінансування та захист від зовнішніх загроз.

Метою роботи є дослідження економіки державного підприємства в умовах військового стану.

Відповідно до мети роботи необхідно вирішити наступні завдання:

1. Розглянути інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану.
2. Проаналізувати реорганізацію підприємства в умовах воєнного стану.
3. Дослідити особливості економіки державного підприємства в умовах військового стану.

5.1. Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану

У період воєнного стану, бізнесам доводиться стикатися зі значними викликами і обмеженнями. Однак існують різноманітні інструменти та

підходи, які можуть допомогти підтримати бізнес у цей важкий період. Ось деякі з них:

1. Стабільність фінансових ресурсів. Важливо мати резерви та фінансовий план на випадок непередбачених обставин. Це допоможе зберегти плавність операцій під час кризи.

2. Комерційні кредити та гранти. Уряд може надавати фінансову підтримку бізнесам у вигляді кредитів або грантів для забезпечення їхньої стійкості в період кризи.

3. Підтримка для збереження робочих місць. Уряд може встановлювати програми для збереження робочих місць, які допоможуть бізнесам уникнути звільнень та зберегти важливий персонал.

4. Стимулювання споживання. Заохочення споживання може допомогти підтримати попит на товари та послуги під час кризи. Це може включати податкові знижки, виплати стимулів або інші заходи.

5. Підтримка експорту та імпорту. Уряд може надавати допомогу бізнесам з метою збереження їхніх міжнародних торгових відносин, що може бути особливо важливим у період кризи.

6. Консультації та підтримка для бізнесу. Уряд та неприбуткові організації можуть надавати консультації та підтримку бізнесам щодо управління кризовими ситуаціями, фінансового планування та інших аспектів діяльності.

7. Фіскальні заходи. Уряд може впроваджувати різні фіскальні заходи, такі як податкові відстрочки, податкові кредити або зниження податкових ставок, щоб зменшити фінансове навантаження на бізнеси.

8. Інновації та розвиток нових ринків. Укладення акценту на інновації та розвиток нових ринків може допомогти бізнесам адаптуватися до змінних умов і збільшити їхню конкурентоспроможність у складних умовах¹.

Ці інструменти можуть бути використані окремо або у поєднанні для максимізації підтримки бізнесу в період воєнного стану.

Уряд розширює обсяги грантових програм для підтримки підприємництва та закликає місцеві громади приєднатися до співфінансування. За даними станом на 28 грудня 2023 року, від початку реалізації програми «Власна справа» у липні 2022 року, понад 13 тисяч переможців отримали мікрогранти на суму 3 мільярди гривень від держави. Понад 75% грантоодержувачів вже отримали кошти для створення нових підприємств або розширення наявних. Ці підприємці

---

¹ Що відбувається з бізнесом у воєнний час – дослідження Mastercard.
URL: <https://blog.portmone.com.ua/blog-portmone-com-ua-uk/chto-proishodit-s-biznesom-v-voennoe-vremya-issledovanie-mastercard>

прогнозують створення понад 20 тисяч нових робочих місць у процесі втілення своїх бізнес-проектів.

У 2024 році малі та середні підприємства зможуть отримати від держави 15 тисяч грантів на розвиток. Зокрема, буде продовжено дію грантових програм для стартапів або розширення бізнесу, в рамках яких буде надано 14 тисяч мікрогрантів для малих підприємств на суму до 250 тисяч гривень, а також 1 тисячу грантів на розвиток переробних підприємств на суму до 8 мільйонів гривень².

Міністерство економіки України разом з Міністерством фінансів України запустило програму «Доступний факторинг», яка буде інтегрована в популярну програму «Доступні кредити 5–7–9 %» з метою зміцнення державної підтримки українського бізнесу. За допомогою програми «Доступний факторинг» малі та середні підприємства матимуть можливість поповнити оборотний капітал і отримати додаткові можливості для розвитку.

Фонд розвитку підприємництва візьме на себе управління програмою «Доступний факторинг», уклавши партнерські угоди з п'ятьма фінансовими установами: «ОТР Банк», «Україна», ТАСКОМБАНК, «Com In Bank», «Глобус Банк» та ПАТ «МТБ БАНК». Проєкт USAID «Реформування фінансового сектора» сприяє підвищенню обізнаності бізнесу щодо факторингу. Уряд у вересні 2023 року затвердив Порядок надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва за договорами факторингу. Згідно з цим Порядком:

- Державна підтримка бізнесу за договорами факторингу здійснюється Фондом розвитку підприємництва з коштів, виділених у державному бюджеті.

- Факторинг може надаватися лише банками з відповідною ліцензією та тільки за договорами внутрішнього факторингу.

- Максимальний ліміт фінансування на контрагента або групу складає до 95 % суми грошової вимоги або до 150 мільйонів гривень (з урахуванням державної підтримки за іншими програмами кредитування та лізингу).

- Максимальний строк користування факторинговим фінансуванням для підприємця становить 360 днів³.

---

² НБУ. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2022 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H2.pdf?v=4&fbclid=Iw

³ Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність : Проєкт Закону від 13.04.2021 № 5371. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71653

Держава компенсує підприємцям витрати на сплату базової винагороди до рівня 13 % річних.

Також порядок встановлює обмеження на розміри процентних ставок, одноразових комісій та комісій за додаткові послуги, а також штрафних винагород за порушення умов договору факторингу тощо. Він встановлює критерії для підприємців, які можуть претендувати на державну допомогу за договорами факторингу, а також вимоги до таких договорів.

Україна 14 грудня 2023 року отримала безповоротний грант у розмірі 50 мільйонів євро від Кредитної установи для відбудови (KfW) в рамках Програми державної підтримки «Доступні кредити 5–7–9 %». Ці кошти спрямовані на рефінансування витрат за програмою державної підтримки «Доступні кредити 5–7–9 %», що дозволить продовжити забезпечення малого та середнього бізнесу в Україні доступом до пільгового кредитування. Це сприятиме створенню нових робочих місць та зростанню економіки країни в умовах повномасштабної війни⁴.

З 25 грудня 2023 року, коли була запущена Державна програма «Доступні кредити 5–7–9 %», суб'єкти підприємництва отримали від уповноважених банків 78 303 кредити на суму 263,1 мільярда гривень. З них банками державного сектора економіки було надано 53 013 кредитів на суму 114,6 мільярда гривень.

Протягом часу воєнного стану в Україні в рамках цієї програми було укладено 43 481 кредитних договорів на суму 173,5 мільярда гривень (з них банками державного сектора – 32 537 кредитів на суму 88 мільярдів гривень). Ці кошти розподілились наступним чином: 12,01 мільярда гривень – на інвестиційні цілі; 8,93 мільярда гривень – як антикризові кредити; 3,73 мільярда гривень – на рефінансування попередньо отриманих кредитів; 36,29 мільярда гривень – кредити для сільськогосподарських товаровиробників; 58,28 мільярда гривень – на антивоєнні цілі⁵.

26 грудня 2023 року Національний банк України видав ліцензію ПРАТ «Експортно-кредитному агентству» (ЕКА) на здійснення діяльності експортно-кредитного агентства, що включає страхування, перестраховування та надання гарантій.

У лютому 2023 року компанія ЕКА була занесена до Державного реєстру фінансових установ. Згідно з чинним законодавством, ця

---

⁴ Допомога, відновлення та стійка відбудова. Надання допомоги Україні у задоволенні невідкладних та середньострокових економічних потреб. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099547405052230400/pdf/IDU063b2f81900861047a70b5540e3e950f93a8c.pdf>

⁵ Нові можливості для українського бізнесу: запущено програму держпідтримки «Доступний факторинг». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/novi-mozhlyvosti-dlia-ukrainskoho-biznesu-zapushcheno-prohramu-derzhpidtrymky-dostupnyi-factoryn>

компанія має спеціальний статус страховика та діє на основі ліцензії на провадження діяльності експортно-кредитного агентства, включаючи страхування, перестраховування та надання гарантій. ЕКА відповідає вимогам нормативів щодо фінансової стійкості та достатності капіталу на дату останнього фінансового звіту, перед тим як звернутися до Національного банку України для отримання ліцензії⁶.

За розрахунковою величиною нормативу платоспроможності та достатності капіталу, яка становить 312,157 мільйона гривень, прийнятні активи компанії складають 1879,54 мільйона гривень, з яких грошові кошти становлять 472,278 мільйона гривень (25,12 %), а державні облігації – 1407,262 мільйона гривень (74,88 %). На 25 грудня 2023 року було укладено 22 договори страхування, в тому числі портфельним методом, які дозволили підтримати 85 зовнішньоекономічних угод, зокрема:

- 6 страхувань зовнішньоекономічних договорів;
- 13 страхувань кредитів;
- 3 страхування кредитів (портфельне, в рамках державної програми «5–7–9»)⁷.

27 грудня 2023 року уряд ухвалив постанову щодо внесення змін до порядків, які регулюють реалізацію програм «Доступні кредити 5–7–9 %», «Доступний фінансовий лізинг 5–7–9 %» та «Доступний факторинг». Основні зміни включали скасування обмежень на отримання державної підтримки підприємцями, які:

– Перереєструвалися на територію, що перебуває під контролем України, але не можуть релокувати свій бізнес. При цьому вони повинні вчасно виконувати зобов'язання за кредитними договорами та сплачувати податки, збори та інші обов'язкові платежі до держбюджету України.

– Зареєстровані, включаючи території Херсонської, Миколаївської та Дніпропетровської областей, для яких вже визначено дату завершення бойових дій і тимчасової окупації, але ця дата ще не внесена до Переліку територій активних бойових дій, на яких функціонують державні електронні інформаційні ресурси⁸.

---

⁶ Мінфін: За час дії воєнного стану в межах Державної програми «Доступні кредити 5–7–9%» видано 17 359 пільгових кредитів на 72,24 млрд грн. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_chas_dii_voennogo_stanu_v_mezhakh

⁷ Страховику зі спеціальним статусом видано ліцензію, одного страхового брокера включено до реєстру. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strahoviku-zi-spetsialnim-statusom-vida>

⁸ Україна отримає від KfW 7,4 млн євро для пільгового кредитування малих та середніх підприємств. *Урядовий портал*. 2022. 25 лип. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-otrzymaie-vid-kfw-74-mln-ievro-dlia>

З метою виконання угод з Міжнародним валютним фондом передбачено, що програма «5–7–9 %» буде зосереджена виключно на мікро-, малих та середніх підприємствах.

У 2023 році обсяги закупівель через систему «Prozorro» зросли втричі, до 480 мільярдів гривень, порівняно з попереднім роком. На останні місяці понад 80% коштів на закупівлях витрачаються через цю систему. Навіть у умовах повномасштабної війни Україна встановлює світовий тренд у сфері прозорості. Система державних закупівель стає основою для відновлення країни.

У 2023 році у системі «Prozorro» істотно скоротили тривалість процедур, з'явилася можливість приховувати чутливу інформацію, і було запроваджено швидкий та ефективний інструмент закупівель – «Prozorro Market». У результаті завершених тендерів замовники змогли знизити ціну своїх закупівель на 37 мільярдів гривень від очікуваної вартості⁹.

Дії уряду спрямовані на підтримку вітчизняного бізнесу за допомогою механізмів фінансування власної справи через грантові та кредитні програми. Залучення місцевих громад до співфінансування програм та запровадження послуги «Доступний факторинг» допоможуть бізнесу поповнити обіговий капітал та отримати додаткові можливості для розвитку.

Внесення змін до державних програм та визначення пріоритетів, таких як переробна галузь, оборонно-промисловий комплекс, енергоефективність, гуманітарне розмінування, розвиток українського виробництва та відновлення економічної активності деокупованих територій, сприятиме ефективному розвитку економіки¹⁰.

Постійне законодавче і нормативне вдосконалення механізмів функціонування Експортно-кредитного агентства сприятиме активізації зовнішньоекономічної діяльності та привертанню інвестицій в Україну.

Оптимізація процесів у системі закупівель «Prozorro», крім економії коштів, матиме стратегічне значення для стимулювання внутрішнього виробництва товарів та послуг, підтримки українських виробників, залучення інвестицій у реальний сектор і стане поштовхом для локального бізнесу й виробників, які готові долучатися до відбудови країни.

---

⁹ Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (за період 01.12–31.12.2022). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voeyennoho-7>

¹⁰ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання деяких нестандартних форм зайнятості : Проект Закону від 25.02.2021 № 5161. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25760>

5.2. Реорганізація підприємства в умовах воєнного стану

Реорганізація підприємства в умовах воєнного стану є складним завданням, що вимагає ретельного планування і відповідних заходів для збереження функціонування бізнесу та забезпечення безпеки працівників.

У процесі розвитку бізнесу його власники можуть прийняти рішення про реорганізацію підприємства, що є складною процедурою. Ця процедура передбачає повну або часткову зміну власницьких прав, організаційно-правової форми, ліквідацію підрозділів або створення нових. Під час реорганізації може передаватися або отримуватися майно, кошти, права та обов'язки. Це може бути навіть складніше, ніж створення нової компанії, оскільки законодавство не має чітко визначених кроків¹¹.

Найпоширеніші випадки реорганізації включають:

- розширення апарату управління через збільшення масштабів бізнесу;
- припинення діяльності компанії;
- фінансове оздоровлення;
- поглинання конкурентами або конкурентами з метою збереження бізнесу;
- поділ бізнесу, якщо партнери мають різне бачення його майбутнього розвитку;
- виведення активів;
- збільшення власного капіталу;
- оптимізація оподаткування тощо.

Напрями реорганізації включають:

- консолідація через злиття, приєднання або поглинання;
- фракціонування шляхом поділу або виділення окремого підрозділу;
- трансформація без зміни розміру¹².

Порядок проведення реєстрації реорганізації компанії залежить від обраної форми і особливостей фінансово-економічної діяльності. Однак в цілому можна виділити такі основні етапи:

1. Ухвалення рішення про проведення реорганізації та створення комісії для її здійснення.

---

¹¹ Що відбувається з бізнесом у воєнний час – дослідження Mastercard.
URL: <https://blog.portmone.com.ua/blog-portmone-com-ua-uk/chto-proishodit-s-biznesom-v-voennoe-vremya-issledovanie-mastercard>

¹² НБУ. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2022 року.
URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H2.pdf?v=4&fbclid=Iw

2. Збір інформації про спадкування майна, прав та обов'язків. При перетворенні, злитті або приєднанні складається акт передачі, а при поділі чи виділенні – розподільчий баланс.

3. Призначення і проведення позапланових перевірок документів юридичних осіб, що стосуються оподаткування та соціального страхування.

4. Проходження процедури державної реєстрації реорганізації підприємства¹³.

Ці етапи відображають загальний процес реорганізації компанії, проте можуть бути деякі відмінності в залежності від конкретних обставин та законодавства країни, де проводиться реорганізація. Реєстрація реорганізації юридичної особи здійснюється державним реєстратором за місцем знаходження підприємства. Ця процедура складається з двох етапів.

На першому етапі проводиться внесення відповідного запису про рішення засновників (учасників) або уповноваженої особи щодо проведення реорганізації в Єдиний державний реєстр. Для цього подаються оригінал або завірена копія рішення учасників (засновників) та документ, що підтверджує особу.

Другий етап передбачає безпосередню реєстрацію реорганізації юридичної особи на підставі поданих головою комісії документів. До цих документів входить заповнена реєстраційна картка, примірник оригіналу акту передачі або розподільчого балансу, довідка від органу фіскальної служби і Пенсійного фонду про відсутність заборгованості, довідка архівної служби про прийняття документів, які підлягають тривалому зберіганню, тощо¹⁴.

Етапи реорганізації підприємства можуть бути організовані наступним чином:

Крок 1. Зібрати загальні збори членів (якщо це господарське товариство, наприклад, Товариство з обмеженою відповідальністю або Акціонерне товариство) або інший відповідний орган, визначений статутом.

Крок 2. На зборах прийняти рішення про реорганізацію та затвердити комісію з реорганізації. Вирішити загальні питання, такі як форма реорганізації, склад комісії, строки реорганізації, умови для працівників, режим роботи підприємства під час реорганізації, та скласти відповідні документи.

---

¹³ Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/business-in-war-december>

¹⁴ Максимчук М. В. Інструменти підтримки бізнесу в регіоні: проблеми формування та перспективи інституціоналізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України* : зб. наук. пр. 2018. Вип. 4 (132). С. 33–38. URL: http://ird.gov.ua/sep/doi/sep2018.04.038_u

Крок 3. Зареєструвати рішення про реорганізацію у державного реєстратора визначеним способом та у визначений строк.

Крок 4. Повідомити кредиторів про реорганізацію та дотримати встановлений строк для заявлення їх вимог. Опублікувати рішення про реорганізацію підприємства у спеціалізованому друкованому засобі масової інформації, зазначивши порядок і строк подання вимог кредиторами¹⁵.

Ці кроки можуть варіюватися залежно від конкретних обставин і вимог законодавства.

Крок 5. Здійснити інвентаризацію та оцінку майна.

Крок 6. Під час зібрання затвердити план розподілу активів і зобов'язань, а також основний бухгалтерський документ – передавальний акт або розподільчий баланс, залежно від типу реорганізації. Також затвердити частки корпоративних прав у нових та реорганізованих структурах.

Одним із складних аспектів реорганізації є визначення часток корпоративних прав у реорганізованих юридичних осіб та їх відповідність переданим активам і зобов'язанням. Також можуть мати місце операції купівлі-продажу часток між учасниками підприємств та додаткові внески до статутного капіталу.

Крок 7. Внести зміни до установчих документів основного підприємства (якщо воно залишається) та затвердити установчі документи новоствореного підприємства (підприємств).

Крок 8. Припинити трудові відносини з найманими працівниками та провести розрахунки з дебіторами і кредиторами у разі припинення юридичної особи.

Крок 9. Подати фінансову звітність в ДФС, ПФУ та державну статистику за останній звітний період, здати документи в архів, закрити банківські рахунки та знищити печатки. Закриття банківських рахунків у разі припинення юридичної особи також може здійснюватися підприємством- правонаступником.

Крок 10. Скласти та затвердити на зборах остаточний передавальний акт або розподільчий баланс. Це робиться після розрахунків з усіма кредиторами¹⁶.

---

¹⁵ Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (за період 01.12–31.12.2022). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voynnoho-7>

¹⁶ Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (за період 01.12–31.12.2022). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voynnoho-7>

Крок 11. Завершення процедури у державного реєстратора для припинення юридичної особи через її реорганізацію відбувається після закінчення процедури припинення, але не раніше завершення строку подання вимог кредиторами. Для держреєстрації необхідно подати наступні документи:

1. Заява про державну реєстрацію припинення юридичної особи через її реорганізацію (форма 8).

2. Нотаріально засвідчена копія рішення уповноваженого органу управління юридичної особи про внесення змін до ЄДР.

3. Нотаріально засвідчена копія передавального акта або розподільчого балансу.

4. Довідка архівної установи.

5. Документ про сплату адміністративного збору (0,3 прожиткового мінімуму).

6. Установчий документ юридичної особи в новій редакції, якщо відбулися зміни в ньому¹⁷.

У разі припинення юридичної особи через перетворення необхідно подати документи відповідно до визначеного переліку, аналогічного при реєстрації нової юридичної особи. Після цього слід подати документи на створення нового підприємства відповідно до встановленої процедури.

Крок 12: Перенести залишки у бухгалтерському обліку в новостворені в процесі реорганізації підприємства. Це перенесення здійснюється на основі передавального акту (балансу) або розподільчого балансу.

Реорганізація вважається завершеною лише після державної реєстрації відповідних змін у статутних документах юридичної особи- правонаступника, створення нових підприємств та припинення юридичних осіб. З урахуванням строків подання вимог кредиторами, реорганізація підприємства не може завершитися раніше, ніж за 2 місяці¹⁸.

Законопроект № 6013, що розглядається у Верховній Раді для другого читання, передбачає примусову реорганізацію всіх суб'єктів господарювання усіх форм власності, що здійснюють комерційну та некомерційну діяльність у публічному та приватному секторах економіки. Проте в умовах воєнного стану такий закон може створити

---

¹⁷ Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (за період 01.12–31.12.2022). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voennoho-7>

¹⁸ Майже 700 підприємств перемістились у безпечні регіони в рамках програми релокації / Міністерство економіки України. 2022. 03 серп. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=36922bf4-9d07-4cea-8ab1>

значні економічні, правові та корупційні ризики, що становлять пряму загрозу національній безпеці та обороноздатності України.

Проведення такої реорганізації може призвести до порушення правових основ функціонування державного та комунального секторів економіки і сприяти масштабному перерозподілу публічної власності без проведення приватизації¹⁹.

Попередній текст закону передбачав примусову реорганізацію всіх підприємств незалежно від форми власності у господарські товариства, зокрема, шляхом їх злиття чи приєднання до наявних, а також їх реорганізацію.

Це може створити нормативну базу для неконтрольованого захоплення підприємств, використовуючи інструменти корпоративного управління через формування керованих наглядових рад або призначення одноосібного чи колективного виконавчого органу.

Така реорганізація може розпочатися негайно після того, як Закон № 6013 набуде чинності, навіть у період воєнного стану, оскільки статuti та внутрішні положення підприємств повинні бути приведені у відповідність протягом двох років з моменту набрання чинності закону.

Оскільки внесення змін до відомостей про державні підприємства в ЄДРПОУ забороняється, за виключенням деяких випадків, як-от перетворення, злиття, приєднання, ліквідація тощо, нормальна господарська діяльність може бути припинена у будь-який момент.

Наприклад, власники підприємств (державна, територіальна громада) не зможуть здійснювати дії, такі як звільнення чи призначення керівників підприємств.

Це означає, що, утруднюючи можливість внесення будь-яких змін до статутів (найменування, предмет, мета діяльності і т.д.), реорганізація всіх державних та комунальних підприємств у господарські товариства буде штучно прискорена²⁰.

Правові титули, пов'язані з правом господарювання та оперативного управління, будуть скасовані, залишаючи лише обмежені речові права з чітко визначеними умовами.

Майно, що наразі знаходиться у власності державних та комунальних підприємств на підставі відповідних правових титулів, буде передано в управління їх правонаступникам – господарським товариствам.

---

¹⁹ Головащенко В. П., Сидорова А. В. Сучасне бізнес-середовище України. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=3.%09Головащенко+В.%E2%80%89П.%E2%80%89%2C+Сидорова+А.%>

²⁰ Наступного року бізнес зможе отримати 15 тисяч грантів від уряду, – Юлія Свириденко. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=c74148d4-a157-4b39-bb9a-005e6ceb5101&title=NastupnogoRokuBiznes>

Проте у законопроекті № 6013 не визначено, на якому конкретно правовому титулі майно буде закріплено за цими товариствами.

Відповідно до статті 115 Цивільного кодексу України та корпоративного законодавства, зокрема законів «Про акціонерні товариства» та «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», господарське товариство фактично стає власником майна. Однак, це може призвести до колізії в законодавстві, оскільки виникає ситуація, коли одне й те ж майно, включаючи цілісні майнові комплекси та земельні ділянки, може вважатися власністю як держави, так і господарського товариства, яке перейшло з державної власності (аналогічна ситуація із комунальною власністю). Це може створити непередбачувані та складні юридичні ситуації, які потребують уточнення та узгодження правових норм для запобігання абсурдним і суперечливим результатам²¹.

Внаслідок цього, майно, яке належить державі та місцевим громадам, стає власністю правонаступників суб'єктів господарювання. Однак скасування права оперативного управління може призвести до правової невизначеності стосовно того, на якому правовому титулі майно, яке перебуває на балансі органів державної влади, закладів науки, культури, соціальної сфери тощо, буде їм належати. Це може створити проблеми, які можна було уникнути, визначивши яким саме чином майно переходить у власність правонаступників.

Замість визначення конкретного правового титулу майна, законопроект № 6013 пропонує, що управління таким майном буде здійснюватися на договірних засадах між правонаступниками підприємств та державними органами. Однак критерії вибору виду договору не визначені у законопроекті²².

Відсутність конкретного нормативного регулювання щодо укладання договорів управління може призвести до ризику використання державного майна в особистих інтересах. За такими договорами може передбачатися, що майно, отримане управителем (товариством) у результаті управління, не вважатиметься частиною державного майна, а стане власністю управителя як юридичної особи. Така ситуація потенційно відкриває можливість недостатнього контролю та надає можливість для використання майна в особистих цілях.

---

²¹ Уряд розширив можливості підприємців для отримання держпідтримки.
URL: https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_rozshiriv_mozhливosti_pidpriemtsiv_dl

²² Міністерство економіки України. Міжнародна фінансова корпорація профінансує кредитування українського бізнесу на 2 млрд доларів.
URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=3cd7a0de-bfd7-4cба-b08e>

Крім того, важливо зазначити, що договори управління державним та комунальним майном можуть бути оплатними або безоплатними, що відкриває можливості для масштабного розкрадання державних коштів та особистого збагачення посадових осіб. На жаль, подібні ситуації вже спостерігаються в діяльності деяких органів влади, що ставить під загрозу довіру громадян до владних структур та рівень корупції в країні.

Зі скасуванням Господарського кодексу може зникнути саме поняття державного та комунального сектору економіки, які використовуються в законодавстві для встановлення обов'язків певних категорій суб'єктів державного сектору (наприклад, на ринку природного газу). Це може призвести до втрати легітимної основи для регулювання діяльності підприємств в умовах перехідного періоду та створити додаткові складнощі в проведенні реформ із регулювання економіки²³.

Законопроект № 6013 утворює прогалину в законодавстві та відбирає легітимність усім актам національного законодавства, де використовується поняття «підприємство», як це передбачено в Конституції України. Це може призвести до правової невизначеності та труднощів у регулюванні господарської діяльності.

Примусова корпоратизація в приватному секторі економіки суперечить принципам економічної багатоманітності, оскільки позбавляє суб'єктів господарювання можливості вибору організаційно-правової форми. Після завершення перехідного періоду статuti таких підприємств можуть вважатися недійсними, якщо власник не прийме рішення про припинення їх діяльності. Це призводить до порушення прав суб'єктів приватного сектору, зокрема їх права на мирне володіння майном та стабільність умов господарювання²⁴.

Така ситуація порушує Конституцію України та принцип верховенства права, а також створює непропорційне втручання в підприємницьку діяльність приватних суб'єктів економіки. Це особливо небезпечно в умовах війни, коли підприємства вже зазнають великих втрат. Крім того, багато підприємців можуть бути залучені до Збройних Сил України або здійснювати волонтерську допомогу, що ускладнює їх можливість займатися реорганізацією підприємств.

Будь-яке послаблення правової системи в умовах війни загрожує обороноздатності України та місцевого самоврядування. Тому

---

²³ Україна отримає від KfW 7,4 млн євро для пільгового кредитування малих та середніх підприємств. *Урядовий портал*. 2022. 25 лип. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-otrzymaie-vid-kfw-74-mln-ievro-dlia>

²⁴ Наступного року бізнес зможе отримати 15 тисяч грантів від уряду, – Юлія Свириденко. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=c74148d4-a157-4b39-bb9a-005e6eeb5101&title=NastupnogoRokuBiznes>

необхідно уникати дестабілізації правової системи та приймати реформи, які будуть сприяти зміцненню економіки та підтримці бізнесу в умовах війни.

5.3. Особливості економіки державного підприємства в умовах військового стану

Воєнні дії спричинили величезну шкоду економіці України та загрожують подальшому зростанню бідності й соціальним кризам. Руїнівні наслідки конфлікту серйозно підірвали досягнуті раніше успіхи країни. Виробництво зазнало дестабілізації, власність пошкоджена, а торговельні шляхи перервані. Інвестиції зменшилися через невизначеність та втрату людського капіталу²⁵.

Економіка державного підприємства в умовах військового стану має свої особливості, які визначаються контекстом військових дій та мобілізаційних заходів, що здійснюються державою. Ось деякі з них:

1. Мобілізаційні заходи та обмеження. Умови військового стану можуть призвести до введення різних обмежень щодо виробництва, продажу та експорту певних товарів і послуг. Державне підприємство може бути змушене переключити свою діяльність на виробництво та постачання товарів і послуг, необхідних для потреб оборони та безпеки країни.

2. Державне фінансування та підтримка. У військовий період держава зазвичай збільшує фінансування оборонних потреб. Державні підприємства можуть отримати додаткову фінансову підтримку або замовлення від уряду на виробництво продукції, проведення робіт та надання послуг оборонного призначення.

3. Обмеження ринкової конкуренції. Умови військового стану можуть призвести до обмежень щодо конкуренції на ринку. Державні підприємства можуть отримувати пільги або переваги у вигляді підвищених обсягів державних замовлень або захисту від конкуренції з боку приватних підприємств.

4. Зміни в управлінні та організації. Умови військового стану можуть вимагати від державного підприємства швидких змін у стратегії виробництва, логістиці та управлінні персоналом. Необхідно гнучко реагувати на зміни в запитах ринку та потребах оборони.

5. Ризики безпеки та стабільності. В умовах військового конфлікту державне підприємство може стикатися з різними ризиками безпеки,

---

²⁵ Головащенко В. П., Сидорова А. В. Сучасне бізнес-середовище України.
URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=3.%09Головащенко+В.%E2%80%89П.%E2%80%89%2C+Сидорова+А.%>

такими як атаки на інфраструктуру, знищення обладнання або переривання логістики.

6. Підвищені вимоги до якості і надійності. Умови військового стану можуть призвести до збільшення вимог до якості та надійності вироблених продуктів та послуг, оскільки вони можуть використовуватися в критичних оборонних ситуаціях²⁶.

У цілому, економіка державного підприємства в умовах військового стану має свої специфічні особливості, які вимагають гнучкості, швидкого реагування та співпраці з владними органами для забезпечення національної безпеки та оборони. Наприклад, співпраця з Міністерством оборони України та іншими державними замовниками щодо укладання державних контрактів, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 17 березня 2021 року № 309 «Про затвердження Порядку формування та коригування очікуваної вартості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, закупівля яких здійснюється за неконкурентною процедурою».

Умови військового стану в Україні вимагають реформ у економіці державних підприємств, що займаються виробництвом продукції та наданням послуг оборонного призначення. Уряд має доцільно розглянути наступні заходи:

1. Заснувати Українське інвестиційне агентство, яке стане основним інвестиційним інструментом для оборонної промисловості. Це агентство повинно мати прозору систему відповідальності перед президентом, регулярно проходити аудит і встановлювати ключові показники продуктивності.

2. Спростити процес ліцензування імпорту та експорту у сфері оборони, перевівши його на цифрову платформу, що дозволить заявникам відстежувати та прискорити розгляд заявок онлайн, підвищивши ефективність та зменшивши можливості корупції.

3. Запровадити різноманітні заохочення, такі як відсутність мита на імпорт, зниження корпоративного податку, ПДВ-пільги та пільги на податки на особисті доходи для працівників сектору оборони. Також розглянути введення п'ятирічного періоду без податків, після якого вступить в силу єдина податкова структура з можливістю подачі заявок через «одне вікно».

4. Швидко вирішити питання щодо закону про індустріальні зони (парки), що спростить процес для інвесторів і дозволить їм отримувати доступ до урядових міністерств.

---

²⁶ НБУ. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2022 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H2.pdf?v=4&fbclid=Iw

5. Надати урядову підтримку для інфраструктури, щоб зменшити витрати на електроенергію, газ та водовідведення для компаній, що працюють у секторі оборони, та залучити нові інвестиції.

6. Спрямувати оборонно-промислові інвестиції згідно з комплексним планом закупівель Міністерства оборони, з урахуванням місцевих інвестицій та чіткого механізму збуту продукції.

7. Покращити процедуру надання дозволів на роботу та проживання в Україні для інвесторів та їхніх іноземних працівників.

8. Спростити процес звільнення працівників оборонних компаній від мобілізації, щоб забезпечити безперерійність виробництва зброї та обладнання.

9. Надати особливий статус компаніям, що беруть участь у місцевому виробництві та підтримці після продажу, зокрема, учасникам тендерних закупівель, заохочуючи їх активніше діяти.

10. Перейти до ринкового ціноутворення і зменшити державний контроль над місцевими підрядниками у секторі безпеки та оборони, щоб запобігти вивезенню виробництва за межі країни.

Підприємства переживають глибоку кризу через порушення ланцюгів постачання та внутрішніх операцій. Лише обмежене число підприємств може функціонувати в повному обсязі, і багато з них знаходяться під загрозою заборгованості. Малий та середній бізнес особливо постраждав: значна частина з них вже припинила роботу, а ті, що продовжують, мають обмежені фінансові ресурси.

Крім людської трагедії, вторгнення має серйозні наслідки для розвитку України у різних сферах. По-перше, воно призвело до втрати значної частини фізичного та людського капіталу країни. По-друге, збільшення невизначеності та загрози для безпеки негативно вплинули на приватні інвестиції, оскільки банки стали менш активними у наданні фінансування. По-третє, фіскальний шок від війни ускладнив надання державних, соціальних та комунальних послуг, оскільки зменшився податковий потік, а витрати на військові потреби зросли. Таким чином, економічні наслідки вторгнення надзвичайно великі²⁷.

Згідно з даними платформи «Опендатабот»²⁸, у грудні 2022 року було зареєстровано понад 14,6 тисячі фізичних осіб-підприємців (ФОП) та 3 тисячі нових компаній. Загалом протягом 2022 року було зареєстровано 203 тисячі ФОП та 33,4 тисячі компаній.

---

²⁷ Вдовенко Л. Інструменти державної фінансової підтримки аграрного сектора в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-82>

²⁸ Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/business-in-war-december>

Для підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні було розроблено та впроваджено різноманітні інструменти та заходи, серед яких можна виділити наступні:

1. Релокація підприємств. Україна створила платформу цифрової взаємодії для релокації підприємств з районів активних бойових дій в безпечні регіони. Багато компаній вже перемістили свої виробництва та розпочали свою діяльність у нових місцях.

2. Розширення механізмів фінансування. Україна отримала гранти та кредитні кошти від міжнародних партнерів для реалізації проєкту з рефінансування енергоефективних інвестицій малих та середніх підприємств. Також, уряд забезпечив фінансування для МСП на загальну суму понад 1 млрд гривень.

3. Фінансова підтримка від держави. Для підтримки бізнесу укладено кредитні договори на значну суму у рамках програми «Доступні кредити 5–7–9%». Це допомагає підприємствам отримати доступне фінансування для подальшого розвитку.

4. Перерозподіл покриття боргових зобов'язань сільськогосподарських виробників. Уряд зменшив обсяги державних гарантій для деяких банків-кредиторів, що надали кредити сільськогосподарським товаровиробникам. Це спрямовано на підтримку сільськогосподарського сектору в умовах воєнного стану.

5. Поліпшення умов розвитку для індустріальних парків. Прийняті законопроекти передбачають додаткові податкові та митні пільги для індустріальних парків. Це сприятиме їхньому розвитку та стимулюванню інвестицій.

6. Деретуляція режиму договірних трудових відносин. Законопроект про деретуляцію трудових відносин для малого та середнього бізнесу спрямований на зменшення бюрократичних перешкод для роботодавців та підвищення конкурентоспроможності.

7. Законодавче закріплення нестандартних форм зайнятості. Ухвалений законопроект про нестандартні форми зайнятості вводить нову особливу форму трудового договору, що сприятиме розвитку флексібельних форм працевлаштування.

8. Створення спільної банківської мережі POWER BANKING. Ця мережа працюватиме навіть в умовах блекауту та забезпечуватиме доступ до банківських послуг для клієнтів. Вона має альтернативні джерела енергії та засоби зв'язку для забезпечення безперервного функціонування²⁹.

---

²⁹ Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/business-in-war-december>

Ці заходи спрямовані на підтримку бізнесу та стабілізацію економіки України в умовах воєнного конфлікту.

Також уряд оголосив про заплановані заходи та законодавчі ініціативи з метою полегшення тиску на бізнес та сприяння його розвитку. Ці заходи можуть включати в себе зміни в системі оподаткування, у політиці кредитування, регуляторних вимогах та стимулюванні цифрових інновацій. Після закінчення надзвичайного стану буде проведений перегляд цих заходів для переконання у їхній економічній обґрунтованості та забезпечення цільової підтримки компаніям, які продовжуватимуть потребувати допомоги.

Урядом України вжито кілька важливих заходів для підтримки підприємств під час війни, зокрема, надано податкові пільги та спрощено процедури ведення бізнесу. Внесені зміни до Податкового кодексу та інших законодавчих актів спрямовані на спрощення діяльності компаній. Масштабне скорочення нормативних актів та зменшення кількості дозволів та ліцензій значно сприятиме покращенню підприємницького клімату. Також прийнято постанову про припинення інспекційних перевірок підприємств на час воєнного стану, що сприятиме зменшенню адміністративного тиску на бізнес та забезпечить йому стабільність у складних умовах війни³⁰.

У середньостроковій перспективі Україні важливо зосередитися на відновленні економіки, використовуючи можливості для усунення спадщини минулого та формування більш продуктивного, соціально-відповідального та інклюзивного суспільства. Це може включати реформи у сферах економіки, фінансів, соціального захисту, освіти та інфраструктури, а також активізацію інвестиційної діяльності та підтримку малих та середніх підприємств.

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження, можемо зробити наступні висновки:

Розвиток підприємництва в нашій державі супроводжується рядом серйозних викликів, які гальмують його прогрес та ставлять під сумнів можливість їх вирішення виключно самими підприємствами. Існуючі проблеми вимагають у цей складний період зміни стратегій розвитку підприємництва в Україні, включаючи використання фінансових інструментів державної підтримки та максимізацію потенціалу фінансування.

Внесення змін до державних програм та визначення пріоритетів, таких як переробна галузь, оборонно-промисловий комплекс,

---

³⁰ World Bank. 2022. «War in the Region» Europe and Central Asia Economic Update (Spring). Washington, DC : World Bank. DOI: <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1866-0>

енергоефективність, гуманітарне розмінування, розвиток українського виробництва та відновлення економічної активності деокупованих територій, сприятиме ефективному розвитку економіки.

Постійне законодавче і нормативне вдосконалення механізмів функціонування Українського інвестиційного агентства, експортно-кредитного агентства сприятиме активізації зовнішньоекономічної діяльності та привертанню інвестицій в Україну.

Оптимізація процесів у системі закупівель «Prozorro», крім економії коштів, матиме стратегічне значення для стимулювання внутрішнього виробництва товарів та послуг, підтримки українських виробників, залучення інвестицій у реальний сектор і стане поштовхом для локального бізнесу й виробників, які готові долучатися до забезпечення обороноздатності та відбудови країни.

Реорганізація підприємства в умовах воєнного стану є складним завданням, що вимагає ретельного планування і відповідних заходів для збереження функціонування бізнесу та забезпечення безпеки працівників.

Будь-яке послаблення правової системи в умовах війни загрожує обороноздатності України та місцевого самоврядування. Тому необхідно уникати дестабілізації правової системи та приймати реформи, які будуть сприяти зміцненню економіки та підтримці бізнесу в умовах війни.

Позитивним аспектом у сфері державної підтримки підприємництва в Україні є значне полегшення умов отримання кредитів у банківських установах, а також можливість підприємств отримувати допомогу у вигляді державних субсидій, цільових субсидованих кредитних програм, позик та технічної підтримки від ЄС та інших міжнародних організацій.

В умовах загострення ситуації стосовно воєнного стану, зростає важливість ролі держави у створенні системи, яка враховуватиме виклики та спрямовуватиме політичні стратегії на фінансову підтримку підприємництва шляхом удосконалення наявних фінансових інструментів.

АНОТАЦІЯ

Військовий стан є складною ситуацією, яка вимагає від державних підприємств адаптації та впровадження стратегій управління, спрямованих на забезпечення стабільності та виживання в умовах обмежень. Роль держави у цьому процесі надзвичайно важлива для забезпечення підтримки та захисту економічних інтересів підприємств та країни в цілому.

Метою роботи є дослідження економіки державного підприємства в умовах військового стану. Розглянуто інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану. Проаналізовано реорганізацію підприємства в умовах воєнного стану. Досліджено особливості економіки державного підприємства в умовах військового стану.

У роботі зосереджується увага на дослідженні впливу військового стану на функціонування підприємств в Україні. Аналізуються основні аспекти, які впливають на економіку підприємств в умовах конфлікту, включаючи зміни в законодавстві, обмеження в ресурсах, ризики для безпеки та стійкість бізнесу, а також можливі стратегії адаптації та виживання підприємств. Результати дослідження дозволяють зрозуміти, як підприємства реагують на складні умови військового конфлікту та які шляхи вирішення проблем вони обирають для збереження своєї ефективності та стабільності.

Література

1. Вдовенко Л. Інструменти державної фінансової підтримки аграрного сектора в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-82>
2. Власна справа: понад 2 тисячі українців отримають мікрогранти на старт або розвиток бізнесу від держави на 536 млн грн. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=e6bc0081-208b-4985-988b>
3. Головащенко В. П., Сидорова А. В. Сучасне бізнес-середовище України. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=3.%09Головащенко+В.%E2%80%89П.%E2%80%89%2C+Сидорова+А.%>
4. Грінченко Р.В. Тенденції розвитку підприємництва в Україні. *Інтелект XXI*. 2019. № 3. С. 133–137.
5. Допомога, відновлення та стійка відбудова. Надання допомоги Україні у задоволенні невідкладних та середньострокових економічних потреб. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099547405052230400/pdf/IDU063b2f81900861047a70b5540e3e950f93a8c.pdf>
6. Жосан Г. В., Кириченко Н. В. Менеджмент персоналу в умовах постпандемії та воєнного стану в Україні. *Таврійський науковий вісник. Серія Економіка*. 2022. Вип. 12. С. 48–54. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/245>
7. Майже 700 підприємств перемістились у безпечні регіони в рамках програми релокації / Міністерство економіки України. 2022. 03 серпня. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=36922bf4-9d07-4cea-8ab1>

8. Максимчук М. В. Інструменти підтримки бізнесу в регіоні: проблеми формування та перспективи інституціоналізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України* : зб. наук. пр. 2018. Вип. 4 (132). С. 33–38. URL: http://ird.gov.ua/sep/doi/sep2018.04.038_u

9. Міністерство економіки України. Міжнародна фінансова корпорація профінансує кредитування українського бізнесу на 2 млрд доларів. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=3cd7a0de-bfd7-4c8a-b08e>

10. Мінфін: За час дії воєнного стану в межах Державної програми «Доступні кредити 5–7–9%» видано 17 359 пільгових кредитів на 72,24 млрд грн. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_zh_chas_dii_voiennoho_stanu_v_mezhakh

11. Наступного року бізнес зможе отримати 15 тисяч грантів від уряду, – Юлія Свириденко. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=c74148d4-a157-4b39-bb9a-005e6eeb5101&title=NastupnogoRokuBiznes>

12. НБУ. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2022 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H2.pdf?v=4&fbclid=Iw

13. Нові можливості для українського бізнесу: запущено програму держпідтримки «Доступний факторинг». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/novi-mozhlyvosti-dlia-ukrainskoho-biznesu-zapushcheno-prohramu-derzhpidtrymky-dostupnyi-faktorynh>

14. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (за період 01.12–31.12.2022). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voennoho-7>

15. Пашко П. В. та ін. Підприємництво в епоху глобальних трансформацій: виклики та перспективи розвитку : монографія. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2019. 476 с.

16. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до порядків, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28», що регулює надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва у межах Державної програми «Доступні кредити 5–7–9 %». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/provnesennia-zmin-do-poriadku-nadannia-finansov-a91>

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання деяких нестандартних форм зайнятості : Проект Закону від 25.02.2021 № 5161. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25760>

18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність: Проект Закону від 13.04.2021 № 5371. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71653

19. Рада з фінансової стабільності визначила пріоритетні напрями докладання спільних зусиль для подолання викликів, спричинених повномасштабною війною. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-z-finansovoyi-stabilnosti-viznachi>

20. Страховику зі спеціальним статусом видано ліцензію, одного страхового брокера включено до реєстру. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strahoviku-zi-spetsialnim-statusom-vida>

21. Україна отримала грант в обсязі 50 млн євро від KfW в рамках Програми «Доступні кредити 5–7–9%». URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraine_received_a_grant_of_eur_50_million_from_kfw_under_the_affordable_loans_5-7-9_programme-4339

22. Україна отримає від KfW 7,4 млн євро для пільгового кредитування малих та середніх підприємств. *Урядовий портал*. 2022. 25 лип. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-otrymaie-vid-kfw-74-mln-ievro-dlia>

23. Уряд розширив можливості підприємців для отримання держпідтримки. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_rozshiriv_mozhливosti_pidpriiemsiv_dl

24. Що відбувається з бізнесом у воєнний час – дослідження Mastercard. URL: <https://blog.portmone.com.ua/blog-portmone-com-ua-uk/chto-proishodit-s-biznesom-v-voennoe-vremya-issledovanie-mastercard>

25. Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/business-in-war-december>

26. World Bank. 2022. «War in the Region» Europe and Central Asia Economic Update (Spring). Washington, DC : World Bank. DOI: <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1866-0>

Information about the author:

Sergii Prokopchenko

Chief researcher,

Ukrainian Research Institute of Special Equipment
and Forensic Examinations of the Security Service of Ukraine
Mykola Vasylenko Str., 3, Kyiv, 03113, Ukraine